

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ УНИКАННЯ ПРЯМОЇ ВІДПОВІДІ У НЕСТАНДАРТНИХ КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Белова С.Є. (Харків)

Прагматичні чинники нестандартних комунікативних ситуацій, в яких незапланований перлокутивний ефект виникає у результаті уникнення адресатом прямої відповіді на квеситивний мовленнєвий акт адресанта, залежать від певних комунікативно-прагматичних інтенцій учасників інституціонального дискурсу та скеровані спрямованістю адресата на кооперативний або конфліктний перебіг діалогу. В інституціональному дискурсі комунікативну активність його учасників детермінує їхній соціальний статус, зумовлений соціальними ролями і комунікативними інтенціями [2; 3]. Ефективності спілкування сприяє зважання на невербальні компоненти комунікації, що супроводжують мовлення комунікантів та «забезпечують ефективну організацію комунікативного процесу» [1, с. 188].

Стереотипними видами питань, при відповіді на які адресат реалізує стратегію уникання прямої відповіді у межах політичного дискурсу, є верифікативні (особистісно-верифікативні та верифікативно-оцінні) та інформаційно-пошукові питання. Стратегія уникання прямої відповіді на верифікативні питання, що пов'язані з особистісною оцінкою практичної діяльності людини, реалізується тактиками затримки відповіді, маніпулювання семантичним фокусом питання і тактикою збереження позитивного «обличчя». На синтаксичному рівні непрямі респонсивні репліки інтенсифікуються конструкціями суб'єктивної думки, негативно-оцінними прикметниками, умовними реченнями і представлені мовленнєвими актами констативами. Уникнення прямої відповіді адресата на інформаційно-пошукові питання, для яких характерне з'ясування номінації якого-небудь елемента ситуації або всієї ситуації в цілому у політичному комунікативному просторі, пояснюється метою створення позитивної оціночної перспективи для висвітлення власної діяльності і реалізується тактиками вербальної відмови від надання прямої відповіді на

провокаційне запитання, часткового приховування інформації та зміни контексту питання.

У дискретному медичному дискурсі прагматичними чинниками нестандартних комунікативних ситуацій з порушенням семантичних відношень дискурсивного діалогічного обміну «питання – пряма відповідь», спричинені адресатом-лікарем, є певні комунікативні інтенції мовця в стереотипних ситуаціях професійного спілкування: потреба переконати пацієнта виконати певну дію; дотримання норм етики, коли пацієнтові не повідомляють, наприклад, кінцевий діагноз або об'єктивний аналіз; заспокоєння пацієнта та відволікання від тривожних думок. У межах недискретного медичного дискурсу адресат-пацієнт відхиляється від дотримання ведення діалогу за типом «питання – пряма відповідь» з метою оптимізації персуазивного впливу на адресанта. Формальними показниками реалізації стратегії уникання прямої відповіді у медичному дискурсі слугують дескриптивно-оцінні одиниці, (де)інтенсифікатори, вигуки, епітети, директивні мовленнєві акти, умовні речення, конструкції вираження суб'єктивної думки, невербальні засоби (тон мовлення, вираз обличчя, паузи, мовчання).

У межах інституціонального дискурсу, що спрямований на реалізацію соціального або професійного статусу комунікантів, поширеним є координативний тип взаємозв'язку вербальних та невербальних компонентів комунікації, адже дискурсивні особистості у межах ситуацій інституціональної інтеракції належать до маргінальної або периферійної зони дискурсивного оточення і менше обізнані зі значеннями невербальних компонентів один одного. У випадку координативної взаємодії непрямі респонсивні репліки адресата пояснюють та розширюють базову значущу інформацію, яка міститься в невербальній складовій висловлення, завдяки деталізації невербальної частини респонсивної репліки шляхом демонстрації своїх знань стосовно пропозиційного змісту питання; поясненню причини саме такої невербальної реакції на питання адресанта; уточненню значення невербальної респонсивної репліки адресата.

Перспективним вбачаємо дослідження дискурсивної поведінки адресата в інших типах інституціонального дискурсу.

Література:

1. Солощук Л.В. Диверсифікація невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному діалогічному дискурсі / Л.В. Солощук // Каразінські читання : Людина. Мова. Комунікація. 2016-й – рік англійської мови : Тези доповідей XV наукової конференції з міжнародною участю. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – С.187–189.
2. Bull P. How not to answer questions in political interviews / P. Bull, K. Mayer// *Political Psychology*. – № 14 (4). – 1993. – P. 651–666.
3. Freed A.F. Institutional Discourse. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction* / A.F. Freed. – 2015. – P. 1–18.